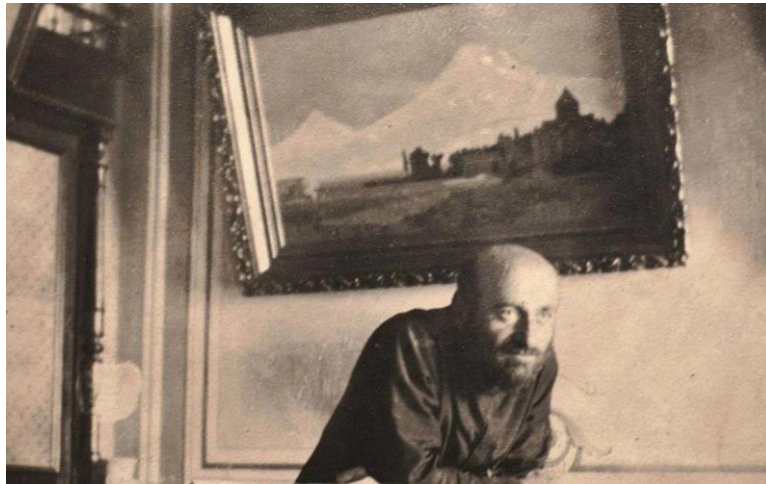

Gomidas' works designated UNESCO World Heritage

<https://bianet.org/haber/gomidas-works-designated-unesco-world-heritage-291257>

The Kütahya-born artist who is often referred to as the “founder of Armenian Classical Music” was one of the **234 [sic]** Armenian intellectuals who were arrested on April 24, 1915, the day marked as the beginning of the Armenian Genocide.

In a unanimous decision by the UNESCO Executive Council, the works of [Gomidas](#) have been officially recognized as “World Heritage”.

Gomidas's compositions join the ranks of UNESCO's international registry alongside Mesrop Maşdots Madenataran's ancient manuscript collection, astronomer Benjamin Margaryan's research on galaxies, and composer Aram Haçaturyan's handwritten notes and film music collection, making it the fourth Armenian heritage site under UNESCO.

Nikolay Kostandyan, Director of the Gomidas Museum, expressed his delight during a press conference, emphasizing that this development coincides with the museum's celebration of its 9th anniversary.

Kostandyan highlighted the significance of Gomidas's works being included in UNESCO's international registry, attributing this achievement to seven to eight years of intensive effort and collaboration between the museum, the Ministry of Education and Culture, and the Ministry of Foreign Affairs.

The “World Heritage List” encompasses items deemed to hold exceptional value and documents, manuscripts, audio-visual materials, library collections, and archives that are considered crucial for the preservation of humanity.

About Gomidas

Gomidas Vartaped, born as Soğomon Kevork *[sic]* Soğomonyan, was a composer, ethnomusicologist, and choir conductor born in 1869 in Kütahya. Often referred to as the “founder of Armenian Classical Music”, he faced early parental loss, growing up under his grandmother’s care until 1881. Gomidas attended the Armenian Church seminary in **Echmiadzin**, becoming a priest in 1895. Taking the name Gomidas in homage to the 7th-century Armenian folk poet Catholicos Gomidas, he pursued musicology studies in Berlin in 1896, earning his doctorate in 1899.

On April 24, 1915, Gomidas, along with **234** *[sic]* Armenian intellectuals, was arrested in Istanbul and subsequently exiled to Çankırı. Later *[sic]* admitted to a sanatorium in Paris *[sic]*, he spent the remainder of his life there. (AÖ/VK)

Gomidas in Kütahya (Gudina) after 155 years

<https://www.agos.com.tr/tr/haber/gomidas-in-kutahya-gudina-after-155-years-31331>

**Pakrat
Estukyan**

October 20, 2024 was recorded in the city memory of Kütahya as the day that priest Gomidas was remembered publicly for the first time in his birthplace. Gomidas begins his autobiography with the lines, “I was born on September 26, 1869 in the city of Gudina (Կուլսիխ / Kütahya) in Asia Minor, they named me Soğomon.” Based on this document, many Armenians in the past went to Kütahya to see the city where Gomidas was born, and if they could, even the house where he was born. This time, we hit the road to Kütahya as a guest of the Kütahya City Council History, Cultural Heritage and Local Values Working Group.

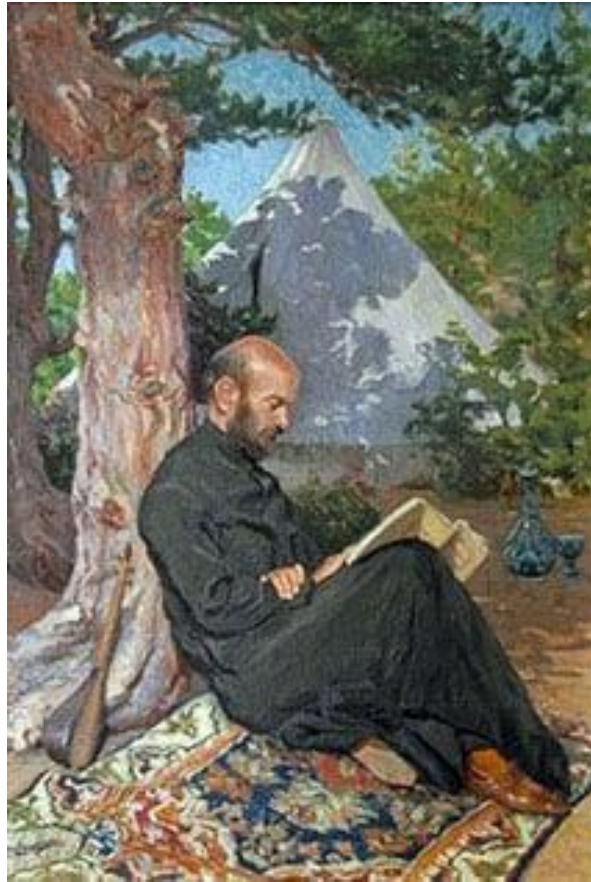
The high-speed train departing from Istanbul and arrived at Kütahya Station after a journey of approximately five hours, we were greeted by a minibus prepared by the organization committee. When we arrived at the Kütahya Art Association mansion after a short journey through the city, we were greeted by association members and council official Ahmet Sunal. Right after us, musicians from Ankara, led by Prof. Cenk Güray, a faculty member of the Ankara Conservatory of Hacettepe University, joined us to participate in this event.

Immediately after the dinner organization in the association’s premises, we went down to the garden of the mansion. Here, Ahmet Sunal gave a short ‘welcome’ speech and then handed the microphone to the association’s founding president, painter Bayram Yıldız. Yıldız also expressed his pleasure that the commemoration was being held in their association. Then, a short speech was made by CHP Deputy Chairman and Regional Minister of Health Zeliha Aksaz Şahbaz. The event began with the screening of Abdullah Ulunay Türkkan’s short film ‘Kütahian Gomidas and the Secret of a Painting’. (Kütahyalı Gomidas ve Bir Tablonun Sırrı’)

In this film, Türkkan skillfully transferred a photo, which showing Gomidas and the famous painter Panos Terlemezyan together, to the Kütahya cityscape. Türkkan reflected the period when Gomidas visited his hometown and relatives, years after he left the city with these collage images.

After the collage images, a well-known painting by Panos Terlemezyan was reflected on the screen. In this painting, Gomidas Vartabed is sitting on the ground with his back to a tree, and is probably recording the melodies he hears on the papers in his hands. The general opinion about the painting was that the landscape was taken from Kınalıada. However, Abdullah Ulunay Türkkan explained that he learned that this general opinion was wrong as a result of his research and that the painting was created in Kütahya. Another name supporting this view was Ali Kehribar, who was also the Kütahya Representative of Cumhuriyet newspaper.

Kehribar had guided names such as Kenan Yenice, Zakarya Mildanoğlu and Antoine Agoudjian in Kütahya in the past years.

After the film screening, the event continued in the garden of the mansion. Here, Prof. Cenk Güray explained the process of meeting the name Gomidas: “We all know about Gomidas' art in the conservatory. The doctoral thesis of dear Duygu Güvener, who is with us today, is also about the music of Gomidas Vartabed.”

After these explanations, I also took the podium to make a speech. The first Armenian words that came to my mind were the first lines of Gomidas' autobiography. Then, I touched on the meaning of a city's reunion with its lost child. I said that this lost child had gained international fame over the years, but his fellow countrymen were not aware of this. I touched on the importance of this return that took place after 155 years. Then, the musical part of the event began.

Audience surrounded the guest artists with great enthusiasm

In this part, Murat İçlinaçla and Duygu Güvener performed Gomidas' works as vocalists, while Miyase Örümlü performed the ney, İsmet Karadeniz the rebap, Mesude Elif Güngör

Sarıkaya the harp, Alişan Budak the oud, Caner Bektaş the guitar, Mustafa Göçer the percussion instruments and Cenk Güray accompanied the duo with the cura and abdal saz. Following a composition dedicated to Gomidas, the artists presented a repertoire consisting of the priest's well-known works. At the end of the performance, Prof. Güray introduced the artists one by one. After the concert, the audience surrounded the guest artists with great enthusiasm and shared their happiness that this meeting, albeit belated, took place.

At the end of the event, a short city tour was held and the house, where Gomidas was born, visited. Association officials said that the participation reached a record in terms of the association's history, and that some people from Kütahya had to follow the event from the street. In the meantime, it is worth mentioning that Kütahya has a very rich inventory of historical houses.

Unfortunately, although examples of civil architecture have survived to the present day, it is not possible to say the same for the Christian places of worship in the city. There is no trace left of the Armenian Surp Asdvadzadzin (Virgin Mary) and Surp Toros churches, which we know from historical documents. In contrast, the Greek church, located on a high point of the city, has survived to the present day with its outer walls and magnificent bell tower intact, although its interior is in ruins. According to the testimony of the people of Kütahya, many visitors from Greece come to see this dilapidated church, especially on the church's name day.

The long Sunday ended with a return trip to Istanbul late at night. What remained in our minds, in addition to many beautiful memories, was the wish frequently expressed by the people of Kütahya who attended the event, "We hope we can repeat this meeting every year."

Կոմիտաս Վարդապետ (Սողոմոն Սողոմոնեան, 1869-1935)

<https://azator.gr/%D5%AF%D5%B8%D5%B4%D5%AB%D5%BF%D5%A1%D5%BD-%D5%BE%D5%A1%D6%80%D5%A4%D5%A1%D5%BA%D5%A5%D5%BF-%D5%BD%D5%B8%D5%B2%D5%B8%D5%B4%D5%B8%D5%B6-%D5%BD%D5%B8%D5%B2%D5%B8%D5%B4%D5%B8%D5%B6%D5%A5%D5%A1%D5%B6-18/>

ԱԶԱՏ ՕՐ

ՕՐ ԱԹԵՐԻՔ

26 Մեպտեմբեր 2017

Կոմիտաս Վարդապետ (Սողոմոն Սողոմոնեան, 1869-1935). Հայ Հոգիին՝ ազգային մեր ճանապարհին հանճարեղ երգիչը

Մեպտեմբեր 26ի այս օրը կը լրանայ ծննդեան 148րդ տարեդարձը հայ ժողովուրդի հանճարեղ զաւակներէն ամէնէն հոգեհարազատին՝ Հայու Հոգին երգով ու երաժշտութեամբ վերժանած, վերաթարմացուցած ու իւրովի շնչաւորած, այլեւ՝ աշխարհով մէկ հնչեցուցած ու տարածած անգուգական, անկրկնելի՝ Կոմիտաս Վարդապետին: Հայ ազգային երաժշտութեան աշխարհահռչակ հիմնադիրն ու յառաջապահը ոչ միայն սեփական երգ տուաւ Հայուն, այլեւ իր անձին օրինակով, բարձրարժէք ստեղծագործութեանց յորդառատ կեանքով ու խելագարման եղերական վախճանով՝ ինքնին երգը դարձաւ մեր ժողովուրդի ճակատագրին:

Մարմնաւորեց ու շնչաւորեց երգը՝ բարութեամբ ու արարումով մարդկային քաղաքակրթութիւնը հարստացնող ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ փառքին, բայց նաեւ երգը՝ թրքական պե-

υποθέσαν կողմէ ցեղասպանական ոճրագործութեամբ անճիտուած, հայրենահանուած ու աշխարհասփիւռ ցրիւ դարձած Հայ Ազգի Ողբերգութեան:

Աւագանի անունով Սողոմոն Գեորգի Սողոմանեան ծնաւ Քէօթահիւ, 26 Սեպտեմբեր 1869ին: 11 տարեկանին որբացաւ եւ յանձնուեցաւ Ս. Էջմիածնի Գեորգեան Ճեմարանի խնամատարութեան:

Իր բացառիկ գեղեցիկ ձայնով՝ Սողոմոն անմիջապէս գրաւեց ուշադրութիւնը իր ուսուցիչներուն, որոնք ոչինչ խնայեցին ի վերուստ երաժշտական եւ բանաստեղծական մեծ տաղանդով օժտուած պատանիին գեղարուեստական մշակման ու կատարելագործման համար:

Ապագայ Մեծն Կոմիտասի երաժշտական դաստիարակութեան մէջ հիմնական դերակատարութիւն ունեցաւ իր ուսուցիչը՝ Սահակ Ամատունի, որուն ղեկավարութեամբ պատանի Սողոմոն նուիրուեցաւ հայ հոգեւոր երաժշտութեան ուսումնասիրութեան, հմտացաւ հայկական խազերուն եւ աշակերտական իր տարիները անցուց Արարատեան դաշտի հայութեան պահպանած հոգեւոր թէ ժողովրդական երգերը հաւաքելով, գրի առնելով եւ մշակելով:

Ստեղծագործական իր մշակումներուն ձեռնարկեց 1890ին, Խաչատուր Աբովեանի, բանաստեղծ Յովհաննէս Յովհաննիսեանի եւ իր կրտսեր դասընկեր Աւետիք Իսահակեանի գործերը դաշնաւորելով: 1891ին, «Արարատ» հանդէսը լոյս ընծայեց Կոմիտասի «Ազգային Օրներգ»ը՝ երկձայն, ինչպէս նաեւ եռաձայն ու խմբային կատարումներու համար նախատեսուած ստեղծագործութիւնը, որուն բառերը Ճեմարանի աշակերտ Ա. Թաշճեանին կը պատկանէին:

1893ին, Ճեմարանի ուսումնական շրջանը աւարտելով, անմիջապէս կոչուեցաւ Ճեմարանէն ներս ուսուցչութեան՝ երգ ու երաժշտութիւն սորվեցնելու, ինչպէս եւ Մայր Տաճարի երգչախումբին խմբավարութիւնը ստանձնելու համար:

1894ին կուսակրօն քահանայի իր ուխտը կատարեց, իրեն շնորհուեցաւ 7րդ դարու բանաստեղծ ու երաժիշտ Կոմիտաս Կաթողիկոսի անունը: 1895ին արժանացաւ Վարդապետի աստիճանին եւ այնուհետեւ մեր ժողովուրդին ու աշխարհին կողմէ ճանչցուեցաւ՝ Կոմիտաս Վարդապետ անմահ անունով:

1896ին, կարճ ժամանակով, Թիֆլիսի մէջ աշակերտեց Մ. Եկմալեանի՝ երգեհոնի դասեր առնելով եւ այնուհետեւ ուղարկուեցաւ Պերլին, Ռ. Շմիթի անուան մասնաւոր երաժշտանոցին եւ, ապա, Արքունական համալսարանին մէջ երաժշտական իր բարձրագոյն ուսումը ստանալու նպատակով:

1896էն 1899 Կոմիտաս Վարդապետ ապրեցաւ Պերլին, ուր ոչ միայն մեծահռչակ ուսուցիչներու հոգաձութեան տակ կատարելագործեց իր ձայնամարզումն ու երաժշտական

գիտելիքները, այլև՝ համերգային ելոյթներով ու երաժշտական կատարումներով հայ ազգային երաժշտութիւնը ծանօթացուց եւ սիրելի դարձուց օտար հասարակութեան: Նոյն շրջանին արարեց նաեւ գերման մեծ բանաստեղծներու գործերուն վրայ հիմնուած երգեր, ռոմանսներ եւ խմբերգներ, որոնք միջազգային համբաւի արժանացուցին հայ հանճարեղ երաժիշտին: Իբրեւ այդպիսին՝ Կոմիտաս Վարդապետ հիմնադիր անդամներէն մէկը եղաւ նորաստեղծ Միջազգային Երաժշտական Ընկերութեան, որուն Պերլինի բաժանմունքին հրապարակային ձեռնարկներուն ելոյթ ունեցաւ հայ ազգային երաժշտութիւնը ներկայացնող բանախօսութիւններով ու կատարումներով:

Վերադառնալով Էջմիածին՝ Կոմիտաս Վարդապետ եռանդով ըծուեցաւ մէկ կողմէ մանկավարժական գործունէութեան, արժէքաւոր երաժիշտներու սերունդ հասցնելով, իսկ միւս կողմէ ստեղծագործական բեղուն աշխատանքի՝ ժողովրդական եւ գեղջկական մեր երգերու հաւաքման ու մշակման իր հետագոտութիւնները ամբողջացնելով:

1906ին հրաւիրուեցաւ փարիզ՝ իր յօրինումներն ու կատարումները ներկայացնելու ճոխ յայտագրով, նաեւ դասախօսութիւններ կարդալով հայ ժողովուրդի ազգային՝ հոգեւոր եւ ժողովրդական երաժշտութեան վերաբերեալ: Նոյնօրինակ ելոյթներու հրաւիրուեցաւ նաեւ Չուիցերիա, Վենետիկ եւ Վիեննա՝ ամէնուր բարձրագոյն գնահատանքի արժանանալով:

Աշխարհահռչակ երաժիշտներու վկայութեամբ՝ Կոմիտաս Վարդապետ արժանացաւ երաժշտական աշխարհի մէջ Ներդաշնակութեան եւ Բազմաձայնութեան Հագուագիւտ Վարպետի կոչումին:

1910ին սկսաւ մեծ վարդապետին կեանքի բախտորոշ շրջանը: Էջմիածինէն տեղափոխուեցաւ Պոլիս, ուր մանկավարժական ծաւալուն գործունէութեան զուգահեռ՝ համերգային եւ կատարողական նախանձելի ելոյթներ դեկավարեց:

Ծրջեցաւ Օսմանեան Կայսրութեան հայաշատ բոլոր քաղաքներն ու օսմանեան տիրապետութեան ենթակայ երկիրներու հայաշատ գաղութները՝ ամէնուր տարածելով եւ պաշտամունքի արժանացնելով հայ հոգեւոր ու ժողովրդական երգն ու երաժշտութիւնը:

Այդ շրջանի իր մեծագոյն իրագործումներէն մէկը եղաւ «Գուսան» (հետագային՝ «Հայ Գուսան») երգչախումբին կազմութիւնը, որուն միջոցաւ Կոմիտաս Վարդապետ լծուեցաւ իր արժանաւոր յաջորդներու երաժշտական պատրաստութեան: Այդ աշխատանքին արգասիքը եղան «Կոմիտասեան հինգ սաներ» անունով՝ հետագային իրենց կարգին հռչակուած հայ մեծ երաժիշտները.- Բ. Կանաչեան, Մ. Թումանյան, Վ. Սարգիսեան, Վ. Սրուանձտեան եւ Յ. Սեմերճեան:

Կոմիտաս Վարդապետ չքաւարարուեցաւ հայ ազգային երաժշտութեան սահմաններով:

Εռանդով լծուեցաւ նաեւ թրքական ժողովրդային երաժշտութեան, ինչպէս եւ ընդհանրապէս արեւելեան ժողովուրդներու երգարուեստին ուսումնասիրութեան ու մշակումին: Յատկապէս թուրք հասարակութիւնը մեծապէս գնահատեց հայոց մեծ վարդապետին ներդրումը, բայց ատիկա բաւարար չեղաւ թրքական պետութեան վարիչներուն համար, որպէսզի խնայեն կեանքը արդէն ամբողջ մարդկութեան եւ համայն աշխարհին պատկանող հանճարեղ երաժիշտին:

Կոմիտաս Վարդապետ, իր կարգին, 24 Ապրիլ 1915ին ենթարկուեցաւ հայ մտաւորականութիւնը հարուածած ցեղասպանական ահաւոր ոճիրին, ինք եւս ապրեցաւ արտոյի ու տարագրութեան մղձաւանջը, ու թէեւ մարմնապէս փրկուեցաւ սպանդէն, բայց վերջնականապէս կորսնցուց իր հոգեմտաւոր հաւասարակշռութիւնը...

Ինչպէս որ տասնամեակներ ետք մեծանուն Սեւակ պիտի գոռար՝ «Դէ եկ վարդապետ ու մի խելագարիր»...

Ինչպէ՛ս չխելագարէր Մեծն Կոմիտաս՝ ի տես այն անասելի ցեղասպանութեան, որուն բարբարոսական գործադրութեամբ թրքական պետութիւնը իր «երախտագիտութիւն»ը յայտնեց դարերով թրքական հասարակութիւնն ու մշակոյթը հարստացուցած հայ ժողովուրդին նկատմամբ:

1919ին, արդէն ծանրօրէն հիւանդ՝ Կոմիտաս Վարդապետ տեղափոխուեցաւ Փարիզ, ուր աւելի քան 15 տարի հոգեբուժական խնամքի արժանացաւ, բայց երբեք... չապաքինեցաւ:

Եւ 22 Հոկտեմբեր 1935ին, իր ամբողջ ազգին խաչելութիւնը սեփական աչքերով տեսած ու զարհուրանքով ապրած Մեծն Կոմիտասը նաեւ մարմնապէս հեռացաւ մեր աշխարհէն:

Հայկեան Հանճարին երաժշտական դափնեպսակը հանդիսացող Մեծն Կոմիտասի անհիւնները տարուեցան Հայաստան, ուր իր վերջնական հանգիստը գտաւ հայ ազգային երաժշտութեան եղերաբախտ հիմնադիրն ու անգուգական Վարպետը:

Հայոց երգի ու երաժշտութեան հանճարեղ վարդապետին ծնունդը ողջունենք ու նշենք՝ մեր մեծերուն վառած վաւերական վկայութեան մոմերով.

— ԱԲԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ.- Կոմիտասը մեր ժողովրդի հպարտութիւնն է, նրա գործը՝ մեր ազգային անապառ հպարտութիւնը... Նա յայտնագործել է մեր ազգային երգը, հայկական երաժշտութիւնը, ազգային մելոսը՝ ինքնուրոյն եւ անաղարտ :

Նա հիմն է դրել ազգային երաժշտական կուլտուրային... Կոմիտասը հայ երգով լոյս աշխարհ հանեց դարերի խաւարի մէջ կեղեքուած ժողովրդի խուլ բողոքն ու ցասումը բռնութեան,

ստորկութեան դէմ. Նրա խեղդուած վիշտը, իրաւագուրկ կեանքը եւ պայծառ ապագայի հանդէպ տաժած հաւատը :

— ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԱՐԵԱՆ.- Նրա մեծությունն իր մէջ է, ոչ որ չի սովորեցրել, բայց նա զգացել է, մտել բնութեան մէջ : Այս երաժշտությունն իր կանոններն ունի, որը թելադրուած է մեր երկրի ու ժողովրդի ոգով...

Monument to Gomidas Vartabed Unveiled in Paris in Memory of Armenian Genocide Victims

ՀԱՅ ՇԱՐՀՈՒՄ

HYE SHARZHOOM
ARMENIAN ACTION

<https://hyesharzhoom.com/monument-to-komitas-vardepet-unveiled-in-paris-in-memory-of-armenian-genocide-victims/>

Gomidas Vartabed

A monument to the prominent Armenian composer Gomidas, commemorating the victims of the 1915 Armenian genocide, was inaugurated April 24, **2003** in central Paris. The six-meter high monument was unveiled on the banks of the Seine, by Paris mayor Bertrand Delanoe. The idea of erecting this monument was born in the early 1980s, but it began materializing in 2001, when France officially recognized the Armenian genocide.

Mayor Delanoe said “To recognize that this genocide took place and to do so without any aggressiveness towards the Turkish people of today, to put this great monument in the heart of Paris to the memory of all the victims of the genocide and also of all Armenians who died for France is a way of saying: truth will not divide us, truth will bring us together.”

The large base of the statue has inscriptions on each of its four sides. On the front in French it says: “In homage to Gomidas, composer and musicologist, and to the 1,500,000 victims of the Armenian Genocide of 1915 carried out in the Ottoman Empire.”

On the back, it says about the same in Armenian. On the right side the inscription says in French:

“Until the Genocide of 1915, Rev. Fr. Gomidas collected and transcribed the traditional folk songs of the Armenian people; thereby he was able to save an heritage of universal importance.”

On the left side it says in French: “To the memory of voluntary Armenian fighters and Armenian members of the resistance who died for France.” (Details of the inscriptions and photo were provided by Dr. Dickran Kouymjian, Berberian Professor of Armenian Studies and Director of the Armenian Studies Program, Fresno State)

Gomidas-Kimsecik

Bir gece kapısı çalındığında, Gomidas Vartabed telaşlanmadı. Zaman zaman gelen arkadaşlarından alışkındı bu duruma.

evrensel

→ <https://www.evrensel.net/haber/291834/gomidas-kimsecik>

Bedros DAĞLIYAN

Bir gece kapısı çalındığında, Gomidas Vartabed telaşlanmadı. Zaman zaman gelen arkadaşlarından alışkındı bu duruma. Her zamanki gibi çalışmakta olduğu piyanonun başında, sakince gelenleri bekledi... Zor bir dönemden geçiyoruz, diye düşündü. Nasıl da yorgunum oysa yapabileceklerimin çoğuna daha başlamadım bile... Çankırı'ya sürgün edildiği kararı yüzüne okuduğunda, şaşırmıştı. Tamam, İttihatçı yönetim bir takım Türkçülük üzerine çalışmalar yapmaya başlamış; Osmanlı'nın o çoğulcu, çeşitli halklardan oluşan yapısını etkilemeye başlamıştı. Oysa üç hafta önce düzenledikleri geceye katılıp, sesi ve müziğiyle katkı yapmış, övgüler almıştı.

“1915 den sadece üç hafta önceydi, diye sesli düşündü.” Genç Türkler hükümetinin Türk milliyetçiliği ve kimliğini tanıtmak üzere, bir grup Türk aydını, müzik, şiir ve konuşmalardan oluşan bir gece düzenlenmişti. Türkiye’nin görüntüsünü yükseltmek, kötü propagandayı önlemek, dosta düşmana zorba olmadıklarını anlatmak için yapılan programa istemese de gitmek zorunda hissetmişti kendini... Bu kültür kutlamasına başka hiçbir Ermeni çağrılmadığını ancak gittiğinde anlayacaktı...

Teşrifatçı Hamdullah Suphi o gece şöyle konuşmuştu: “Bu Anadolu çocuğu, din adamı adanmışlığı ve çalışkanlığıyla Ermeni müziğini kanatlandırdı... Zamanının çoğunu dağda, tepede ve en ücra köylerde halk şarkılarını toplayarak geçirdi. Gerçek şu ki Ermeni milleti, kültürel hayatımızın sınırındır. Nereye giderseniz gidin, Anadolu’nun her köşesinde yaratıcı Ermeni zekâsı ve sanatı sizi selamlayıp ben buradayım diyecektir. Sultanların sarayına gidin mimarları mutlak Ermeni’dir... Kuyumculuktan, Tıp okuluna, bilimsel kitaplara kadar hepsi Ermenilerin eserleridir... Bunlar yüzyıllardır birlikte yaşadığımız insanlardır.” O yüzden o gece kendini gelip alanlara direnmemiş, nasıl olsa hatalarının farkına varacaklardı, diye düşünmüştü...

Bu toplantıdan sadece üç hafta sonra 24 Nisan 1915’te Talat Paşa’nın emriyle milliyetçi olduklarından şüphe duyulan 200’den fazla lider özellikli Ermeni tutuklandı. Birkaç hafta sonra da büyük bölümü imha edilen 2345 lider daha... Hepsi de memleketini seven, çalışkan, dürüst insanlardı.

‘BİRİLERİ MUTLAKA BANA ŞAKA YAPIYOR’

Gomidas sessiz bir tevekkülle kendini almaya gelenlere teslim oldu. Kötü bir olayı aklına bile getirmeyen Gomidas bunu bir şaka olarak nitelendiriyordu. “Birileri mutlaka bana şaka yapıyor. Gideceğim sonra da kahkahayla gülecek ve omzuma vuracaklardır...” Lakin bu şaka o kadar uzun ve acılı olacaktı ki...

Sonra 7 Mayıs 1915’te Talat Paşa şifreli bir telgrafla içlerinde Gomidas’ın da olduğu sekiz kişinin İstanbul’a dönebileceklerini yazacaktı. Ne yazık ki yüzyıllardır bu topraklarda yaşayan birçok Ermeni bir daha gökyüzünü göremeyecekti.

Yol boyu tüm hayatını tekrar düşünmeye fırsatı olmuştu. 1869 yılında, yaz sıcaklarının yerini yavaş yavaş sonbahar rüzgârlarına bıraktığı 26 Eylül günü Kütahya’da doğmuştu. Annesi ise

onu doğurduktan bir kaç ay sonra Mart aylarında vefat etmişti. Gomidas, annesinin ölümünden ötürü kendini hep suçlu hissetmiş, zor zamanlarında hep annesinin hayaline sığınıp ona seslenmişti. Çocukken her yalnız kaldığında, her zorlukta gözleri, elleri hep annesini aramıştı; hep onun kokusunu aramıştı, ağaçlarda çiçeklerde... Ona Soğomon Soğomonyan adını verdiler. Daha Ermeni Kilisesi'nin merkezi Eçmiadzin'e gidip rahip olmasına ve bu vesileyle Gomidas adını almasına çok vardı.

Bursa'daki akrabalarının yanında ilkokula başladığı ilk yıl yitirdiği babasının yüzü ise yıllar geçtikçe zaman bulutları arasında görünmez olmuştu. Doğduğu kente dönüp de onu yapayalnız bırakan hayatın sırtına yüklediği acılara inat, sabah güneşinin aydınlattığı Anadolu ovalarında; ilahîler okuduğu kilisenin kutsal duvarları arasında güzel sesiyle şarkılar söyledi. Bu mahzun, güzel sesli, aydınlık yüzlü çocuğun sonraki durağı Eçmiadzin oldu. Tek kelime Ermenice bilmeden gidip rahiplik ve müzik eğitimi aldığı Eçmiadzin'de karar verdi hangi yolu izleyeceğine.

‘ESKİ KİLİSE KANTİKLERİNİ GÜN YÜZÜNE ÇIKARDI’

Ermeni halk şarkıları, kilise müziği, çok sesli Batı geleneği üzerinde çalışarak geçti yıllar. Sonra hayat nehrinde izlediği yol onu Berlin'e çıkardı. Batı'yı, çok sesli müziği bu Alman kentinde daha iyi tanıdı. Birbirinden güzel besteler yaparken bir yandan da Anadolu ve Kafkasya köylelerinde derlediği Ermenice, Kürtçe, Türkçe halk şarkıları üzerinde çalışıyor ve onları çok seslilikle yoğuruyordu. Halk ezgilerini Hampartsum (Limonciyan Hampartsum) notalarına, daha sonra da Avrupa'nın kullandığı notalara geçirecekti. Ayrıca kendi gayretiyle pagan zamanların Ermeni müzik geleneğini bu günlere aktaran 'Haz' nota tekniğini öğrenip geliştirerek, eski kilise kantiklerini gün yüzüne çıkarıp unutulmamalarını sağladı.

Avrupa müzik geleneğinin Bach'ın klasizminden Litz ve Chopin'in romantizmine nasıl evrildiğine dair çalışmalar içine girdi. Doksandan fazla koro kurup çok sesli müziğin temellerini attı. Düğün ve aşk, ninni ve dans müziklerinden oluşan Ağın Ezgilerini yayınladı. Önce Tiflis'e giderek Rimsky- Korsakoff'dan eğitim almış, Avrupai çok sesli müziği özümsemiş Magar Yegmalyan'dan ders alarak kendini daha da geliştirme fırsatı bulmuştu. Daha sonra da Berlin'de Avrupa müzik konservatuvarına kabul edildi.

Gomidas, Ermeni müziğine özellikle çok seslilik açısından yenilikler getirdi, şu an Ermeni kiliselerinde okunan ve “Badarak” tabir edilen çok sesli ayin müziklerinden birini besteledi. Eğer

koşullar elverseydi ünlü şair Hovhannes Tumanyan’ın uzun şiiri Anuş’u opera olarak yeniden yaratacaktı; olmadı. Ermeni müziği hakkında bilgisi olanlar, “Bu operayı Armen Tigranyan bestelemişti. Librettosunu da Tumanyan’ın uzun şiirinden yola çıkarak yine Tigranyan yazmıştı” diyebilirler.

Evet, Ermeni müziğinin renklerini taşıyan ilk opera olan Anuş’u Tiflisli besteci Tigranyan besteledi. Ancak 1903’te, Tigranyan’dan çok önce Tumanyan’ın şiiri üzerinde çalışmaya başlayan Gomidas, eğer bazı aksiliklerle yolu kesilmeseydi bu operanın yaratıcısı olarak anılacaktı. Derler ki, Rahip Gomidas, şair Tumanyan’dan Anuş’un metninde bazı değişiklikler yapmasını istemiş ama o sırada çok meşgul olan şair bir türlü bestecinin istediği düzeltmeleri yapacak vakit bulamamış. Gerçi Gomidas yine de bu uzun şiir üzerinde çalışmış. Ancak zaman, acılar ve Gomidas’ın 1915’te aklını yitirmesi yüzünden bu çalışmaların büyük bir kısmı kaybolacaktı. Rahibin bu opera üzerindeki çalışmalarından birkaç şarkı kaldı geriye.

‘MÜZİĞİNİZİN ÖNÜNDE DİZ ÇÖKÜYORUM’

Claude Debussy’nin, “Sizin müziğinizin önünde diz çöküyorum” dediği Gomidas, İstanbul’a geldiğinde 1910 yılını gösteriyordu takvimler. Kentte herkes o güleç yüzlü, mütevazı rahibi tanıyor, onun müziğini hayranlıkla dinliyordu. Sadece Ermeniler değil, Türkler de onun dehasının önünde saygıyla eğiliyordu. İstanbul’da büyük bir koro ‘Kusan’ kurdu Gomidas, yetiştirdiği koristlerle birlikte müziği farklı kentlere, ülkelere götürdü... Gomidas’ın bir daha dünyada hiçbir yerde kendini evinde hissetmemesine yol açan tehcir sırasında yaşadığı ve tanık olduğu olaylar olacaktır. Bilindiği gibi İstanbul’dan tehcire gönderilen aydınlardan çok az bir bölümü geriye dönebilmişti.

Gomidas’ın tehcirden dönüşüyle ilgili olarak farklı görüşler öne sürülmektedir. Bunlardan biri, rahip Gomidas’ın Halide Edip, Mehmet Emin (Yurdakul) gibi Osmanlı yönetimi üzerinde etkisi olabilecek aydınlar ve Türk Ocağı yöneticilerinin telkinleri sonucu serbest bırakıldığı yönündedir. Gomidas’ın bu aydınlarla ilişkisinin olduğu bilinmektedir. Ancak onun tehcirden dönmemesinin, bu aydınların telkinlerinden ziyade Amerika’nın Osmanlı İmparatorluğu’ndaki büyükelçisi (1913–1916) Henry Morgenthau’nun girişimleriyle mümkün olabildiği iddiası daha kuvvetli görünmektedir. Morgenthau da anılarında, isimlerini vermediği yedi Ermeni’yi tehcirden kurtardığını anlatmaktadır. Bir başka iddia da Şehzade Abdülmecid’in devreye girip Gomidas için özel bir af çıkarttığı yönündedir. Şehzade Abdülmecid’den devreye girmesini isteyen Dr. Vahram Torkomyan’ın eşiydi, zira Dr. Torkomyan Şehzade Abdülmecid’in özel

doktoruydu ve Gomidas da şehzadenin eşinin müzik öğretmeni idi. Çankırı’da affedilerek dönmelerine izin verilenler arasında Gomidas’ın yanı sıra yedi kişi daha vardı: Bunlar Peder Garabet Kerovpyan, Dr. Vahram Torkomyan, Yervant Tolayan, Agop Nargileciyan, Zare Bardizbanyan, Püzant Keçyan ve Rafael Karagözyan’dı. (Diran Lokmagözyan, “Gomidas’ın Hayatı ve Müziği”, Gomidas, Bu Toprağın Sesi içinde, 2010, s.39). Halide Edip’in ve Türk Ocağı yöneticilerinin rahibin tehcirden dönüşündeki rolleri tartışmalıdır, ancak Gomidas’ın onlarla ilişkileri olduğu da kesindir. Halide Edip’in rahip Gomidas’dan sevgiyle söz ettiği satırlar bunun bir göstergesidir: “İnsan ve sanatçı olarak çok nadir karşılaşılabileceğiniz bir değerdi. ... Gomidas benim evime de gelir, saatlerce çalar, söylerdi.” “ Bu ziyaretler Ermenilerle Türklerin birbirlerini boğazladıkları zaman dahi devam etti. İkimizin de içinde, bu vaziyet, birbirimize ifade edemediğimiz bir acı uyandırmıştı” (Aktaran İpek Çalışlar, Halide Edip, Biyografisine Sığmayan Kadın, Everest, 2010, s.130).

Halide Edip’in sözünü ettiği Kadırga’daki evidir ve rahip Gomidas da o evin müdavimleri arasındadır. Türk Ocağı’nda başka milletlerin eserlerini tanımanın Türk kültürünü geliştirmeye yarayacağı görüşü hâkim olunca Gomidas çalışmalarından örnekler sunmak üzere buraya davet edilmişti. Halide Edip, Gomidas’ı dinlemeye gelenler arasında, insancıl milliyetçilikten yana olan iki büyük şair, Mehmet Emin ve Yahya Kemal, bulunduğunu da yazmaktadır. Rahibi dinlemekten zevk alan Yusuf Akçura ise “Gomidas’ın şarkı ve müzik biçimindeki popüler kültürle Türklere büyük zarar verdiği inanırdı” (Aktaran İpek Çalışlar, Halide Edip, Biyografisine Sığmayan Kadın, Everest, 2010, s.106). (Arsen Yarman Paros Gomidas’ın son evi) Ancak bu toplantıdan sadece bir ay sonra hükümetin girişeceği tehcir politikası Hamdullah Suphi’nin söz ettiği Ermeni tasavvurunun yerini başka bir Ermeni tasavvuruna bıraktığını gösterecektir. Dönemin etkili aydınları arasındaki Türk Ocağı’nın yöneticilerinin Gomidas’ı tehcirden döndürebilmek için giriştikleri çabaların bir rivayetten ibaret olduğunu öne süren Diran Lokmagözyan, bu aydınların Gomidas İstanbul’a döndükten sonra da onunla hiç ilgilenmediklerini ileri sürer. Dolayısıyla Halide Edip’in Gomidas hakkında yazdıklarının gerçekliğinin şüpheli olduğuna dikkat çeker: “Gomidas’ın tevkif edildiği haberini alan öğrencilerinden biri - Gomidas’a gidip gelmesinden dolayı Mehmet Emin’i de yakından tanıyan biri- hemen Mehmet Emin’e telefon açıp durumu bildiriyor ve yardımını talep ediyor. Mehmet Emin, gayet soğuk bir şekilde, ‘Bu devletin işidir, biz karışmayız, sanırım ciddi bir şey değildir’, deyip telefonu kapatıyor. Mehmet Emin, Türk Ocağı’nın üst düzey isimlerinden, Türkçülük fikrinin baş mimarlarından, Mehmet Emin, istese kıyısından kenarından da olsa karışamaz mıydı? Gomidas’a

bu denli yakın olan biri, ondan bu kadar faydalanmış biri, böyle mi cevaplandırırды? ... Mehmet Emin sık sık Gomidas'ı ziyaret ediyordu. Çok sıkı bir dostluk kurmuştu. Gomidas'a şiirlerini besteletiyordu. Hem de ne şiirler... Gomidas bunlara beste yazacaktı. Yazdı da. Üstelik yayınlandı bunlar. Gomidas'ın ilk Türkçe bestesi bir dergide basıldı. Tam da Gomidas'ın tehciye yol-landığı zamanlar. Nasıl bir ironi artık düşünün...

Enver Paşa'nın Sarıkamış Harekâtı sırasında, bir Ermeni asker tarafından hayatı kurtarıldıktan sonra, yurdun dört bir yanına Ermenileri öven afişler astıktan bir yıl sonra hepsini yok etmek için canla başla çalıştığı gibi...

Dolayısıyla 1908'de Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte yükselen iyimserlik dalgası ve özgürlükçü siyasal söylemler sadece birkaç yıl sonra yerini başka söylemlere bırakacaktır. Artık imparatorluk Ermenilere yuva olmaktan çıkmıştır. Gomidas da bu hayal kırıklığının kurbanlarından biri- dir ve sadece evsiz kalmamış, bundan sonra artık bir ev fikrine de sahip olamayacaktı. Gomidas kendi deyiş ile 'Kimsecik' ruhuna hücum eden acılardan kaçmanın yolunu deliliğe sığınmakta buldu. 1915'ten sonra beste yapmadı, şarkı söylemedi, koro yönetmedi. Suskun- luğunu ölene dek sürdürdü ve onun gibi üstün yetenekli birçok Ermeni'nin kaybı sadece Ermeni Halkının kaybı değil, aynı zamanda Türkiye'nin geleceğinin de kaybı olacaktı. 1935'te, Pa- ris'teki bir akıl hastanesinde Dünyaya son kez baktığında, gözleri özlemle yanarken "İNÇU" neden diye hıçkıracaktı... (Sayat Dağlıyan "Gomidas İnçu/Neden " filmi) Şimdi onun derleyerek yok olmaktan kurtardığı Ermenice, Kürtçe, Türkçe halk şarkılarını din- liyorum. Rahip Gomidas'ı karlı dağların arasındaki bahçelerde, bir kayısı ağacının altında otur- muş şarkı söylerken hayal ediyorum. Acılarını ardında bırakmış, bize gülümsüyor...

Ve zaten duyabiliyordu

Sayırsız tatlı melodilerini

Ermeni diyarının...

Baruyr Sevag

AH, GOMİDAS AH, KİMSECİK

Bahar bulutlarına uçan turna katarı

Ruhuma açılan hüznün kapısı

Yorgun kanatlarında gönül tözü şarkılar

Ah kimsecik

Aldığın nefesi çok görme Eylül gününe
Kırma! Güvercinin ak kanadını
Unutma! Annenin genç gülüşünü ve
Feryat eden sesini nar tanelerinin
Sarılma yalnızlığına
Kabullendiğin bu yas
Sonu değildir insanlığın
Ah, duyuyorum sesini Sasun'un yiğit çocuklarının
Dağların, yaylaların ve ırmakların
Ve notalardan düşen gözyaşlarının
Ah, ikinci yazın güneşi
Ah kimsecik
Masis'i biliyorum
Ve acıyan kalbini pare pare
Ah Gomidas
Sessizliğin başkenti
Susma!
Duyur sesini

Ο Γκομιντάς ως σύμβολο της επίσημης αρμενικής μουσικής στην Αρμενία

Ο Γκομιντάς και η κουρδική μουσική:

CONFÉRENCE

**KOMITAS
et
LA MUSIQUE KURDE**

Intervenants:
Lusine Sahakyan
Musicologue, Directrice du Musée-Institut Komitas d'Erevan

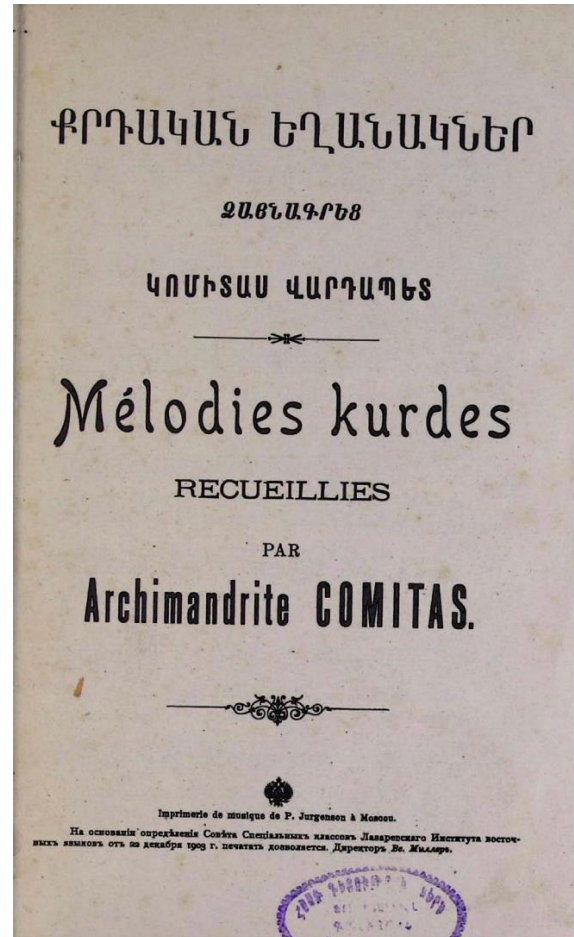
Kendal Nezan
Président de l'Institut kurde de Paris

Exposition éphémère des artistes :
Gago
Arman Tadevosyan
Herminé Demiro

Le vendredi 29 mai 2026
18h00

Auditorium de l'Hôtel de Ville de Paris
5 Rue de Lobau, 75004 Paris

PARIS
MINISTÈRE DE LA CULTURE
FONDATION KURDE DE PARIS
KOMITAS MUSEUM INSTITUTE

13. Սայրան.
Sairan.

M. M. 184.

Սէյ-րան ցուր-բան սօ-լա - փէ-քէ
Sei-ran ghur-ban so-la - pe-khe

ամ-հար-նա - օ-դէ նա մին-գո -
amhar-na o-de na men-go

սին-գու - բա-րէ սէյ-րանէ - մա-լա բա-լաքհէ
sin-gu ba-re sei-ra-ne ma-la balakhenga

բար-ֆէ սա-րէ Լօ-դէ
bar-fe sa-re lo-de

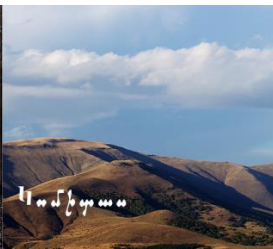
դի-նէ եւ-մա - ն դի-նէ - եւ-մա - ն
di-ne ia-ma-n di-ne ia-ma-n

հաֆթ-սալ - թա-մա-մ Լե-հիւ-եա - դալ մա - մ
haft sal tha-ma-m lehiw-ea dai ma-m

դի-նէ եւ-մա - ն դի-նէ եւ-մա - ն
di-ne ia-ma-n di-ne ia-ma-n

Μουσική:

Η φωνή του μουσικού του ίδιου: *Κάντε άνεμο, βουνά / Հով արէք, սարեր / Hov arek', sarer*

https://www.youtube.com/watch?v=mJKvKH1s1SU&list=RDmJKvKH1s1SU&start_radio=1

AYGABER
24,9 k abonnés

<https://www.youtube.com/watch?v=q6tUGO364iM>

Adonisfirat
1,72 k abonnés

https://www.youtube.com/watch?v=c6e7ly2yfXM&list=RDc6e7ly2yfXM&start_radio=1

→ *Does exoticism in music still exist?*

<https://actu.epfl.ch/news/does-exoticism-in-music-still-exist-3/>

Ένα κομμάτι που μαθαίνει ή έχει ακούσει κάθε Αρμενόπουλο στον κόσμο. **Γερανός - Հրանդ / Gr'oung**

https://www.youtube.com/watch?v=ZX6ioXFHBqk&list=RDZX6ioXFHBqk&start_radio=1

Άλλο ένα κομμάτι που μαθαίνει ή έχει ακούσει κάθε Αρμενόπουλο στον κόσμο. **Είναι άνοιξη – Գարուն ա / Karoun a**

Garun A
Spring

Konitas
1869-1935
Arr. Alyssa Reif

Lento ♩ = 40

Flute

Harp

Կոմիտաս (Սողոմոն Գեղորգի Սողոմոնեան, Մեղակեմբեր 26, 1869, Զիւթահիւս - հոկտեմբեր 22, 1935, Փարիզ), հայ երգահան, երգիչ, երաժշտական էթնոլոգ, երաժշտագետ, վարդապետ և դասատու: →

https://www.youtube.com/watch?v=0iYvU38Bu0I&list=RD0iYvU38Bu0I&start_radio=1

Արամ Սարգսյան / Aram Sargsyan -

Aram MP3 ●
202 k abonnés

https://www.youtube.com/watch?v=5YK2-qGajl8&list=RD5YK2-qGajl8&start_radio=1

Artur Zakiyan ●
4,81 k abonnés

https://www.youtube.com/watch?v=hM1he2RasEs&list=RDhM1he2RasEs&start_radio=1

Komitas - Garun a
Soprano: Siranush Onsiyan
Piano: Valery Ayvazyan
Opera Studio of Yerevan Komitas State Conservatory

https://www.youtube.com/watch?v=UUeSBSJJKpc&list=RDUUeSBSJJKpc&start_radio=1

Πολύ γνωστός σκοπός: *Είσαι πλάτανος* / *Չինար էս* / *Tchinar es*

Κατά τον τρόπο του όπερα: Isabelle Bayrakdarian

https://www.youtube.com/watch?v=0ZrpFRDpjb4&list=RD0ZrpFRDpjb4&start_radio=1

Με ανδρική φωνή: Վարուժան Մարգարեան / Varoujan Sargsyan

https://www.youtube.com/watch?v=WMZmMJRUnrg&list=RDWMZmMJRUnrg&start_radio=1

Intesa

@intesa_duo • 243 abonnés • 8 vidéos

– A singing, songwriting, folk and baroque-playing viol duo. – <https://www.youtube.com/watch?v=r5avllaP0mU>

Σύγχρονη ενορχήστρωση:

<https://www.youtube.com/watch?v=8H72E1CykAQ&list=RDc6e7ly2yfXM&index=2>